

Anton Haberler

Bürgermeister 1851 - 1855 starosta

*1796, †1873, Ritter, deutschsprachiger Oberlandesgerichtsrat
Erster frei gewählter Bürgermeister Brünns, nach ihm wurde die
Haberlergasse, heute Smetanova benannt. Zu Beginn seiner
Amtszeit erstreckte sich Brünn nur auf das Gebiet der heutigen
Innenstadt.

*1796, †1873, rytíř, německy mluvící vrchní zemský soudní rada.
První svobodně zvolený starosta Brna, byla po něm
pojmenována Haberlerova ulice, dnes Smetanova. Na počátku
jeho úřadování se Brno rozprostíralo pouze v prostoru dnešního
vnitřního města.

1852 – die Stadtmauer darf abgebrochen werden.

Am 25.12.1852 genehmigte Kaiser Franz Joseph von Österreich die „gänzliche Aufhebung der noch bestehenden fortificatorischen Rücksichten bei der Stadt Brünn als militärisch geschlossenem Ort, mit Ausschluß der Citadelle Spielberg...“. Die Kriege mit den Türken, den Hussiten, den Schweden und den Franzosen waren vorbei, in denen die Stadtmauer gute Dienste geleistet hatte. Nunmehr war sie militärisch wertlos .

1852 – směly být strženy městské zdi. Dne 25. 12. 1852 povolil císař František Josef Rakouský „celkové zrušení dosud existujících fortifikačních zřetelů ve městě Brně coby vojensky uzavřeném místě, s výjimkou citadely Špilberk...“. Války s Turky, husity, Švédy a Francouzy, při nichž městské zdi vykonaly dobrou službu, byly minulostí. Nyní se staly vojensky bezcennými.

1850 wurde die **Technische Lehranstalt**, „**Alte Technik**“ genannt, im provisorischen Gebäude am Dornrössel, heute Trnitá, Nr. 24, eröffnet. Die deutsche und die tschechische Sprache waren jeweils als Lehrsprachen gleich berechtigt.

1850 die erste tschechische Buchhandlung **Barvič a Novotný** wurde in Brünn eröffnet. Existiert bis heute.

1850 bylo otevřeno **Technické učiliště** (zvané **Stará technika**), v provizorní budově na Trnité 14.

Němčina a čeština byly stanoveny jako rovnoprávné vyučovací jazyky.

1850 v Brně bylo otevřeno první české knihkupectví **Barvič a Novotný**.

1851 wurde die **erste deutsche Landes**

–Oberrealschule der Stadt in der Johannesgasse eingerichtet. Seit 1854 lehrte hier Gregor Mendel (Gründer der modernen Genetik). Auch F.Soxhlet (Pasteurisierung von Milch, Säuregrad, „Soxhlet-Destillator“ wurde nach ihm benannt) besuchte die Schule. Der Neubau erfolgte 1858. Im Jahre 1853/4 betrug die Anzahl der Studierenden 927, im Jahre 1870/71 zählte man schon 1121 Studenten.

1851 byla na Jánské otevřena **První německá vyšší zemská reálka**. Novostavba následovala v roce 1858. V letech 1853/4 činil počet studujících 972, v letech 1870/71 to bylo již 1121 studujících. Od roku 1854 - zde vyučoval Řehoř Mendl (zakladatel moderní genetiky). Školu navštěvoval také F. Soxhlet (pasterizace mléka, byl po něm pojmenován Soxhletův extractor)

1852 wurde der **Jüdische Friedhof** (der größte in Mähren) angelegt, 1853/55 bau der **Synagoge** (Kröna)

1852 byl založen **Židovský hřbitov** (největší na Moravě). 1853/55 Stavba **synagogy**.

1853/55 Neubau des **Stadthofes** als **Amtsgebäude** (Architekt: F.Fröhlich) – das erste Haus der Elisabethstraße (heute Husova)

1855 Bau des **Augarten** – Restaurants (Architekt: L.Förster) im Stile der Neorenaissance

1853/55 Novostavba **Městského dvora** jako **úřední budovy** (F. Fröhlich) – první dům na Elisabethstraße, (dnes Husova).

1855 Stavba restaurace v **Lužánkách** (L. Förster – novorenesance)

Dr. Rudolf Edler von OTT

Bürgermeister 1855 - 1861, 1868 -1870 starosta

*1806, †1880, deutschsprachiger mährischer Landesadvokat, nach ihm wurde die Ottgasse, heute Soudní benannt.

*1806, †, německy mluvící moravský zemský advokát, byla po něm pojmenována Ottova ulice, dnes Soudní.

1860 - Gründung des **Deutschen Gymnasiums** (E.v.d. Nüll u. A.Siccardsburg), heute Janáček-Musikakademie am Komeniusplatz. Dieses Gymnasium besuchte auch der erste tschechoslowakische Präsident **T.G.Masaryk**

1860 – založení **Německého gymnázia**(E. v. d. Nüll a A. Siccardsburg), dnes Janáčkůva hudební akademie na Komenského náměstí. Toto gymnázium navštěvoval i první československý prezident T. G. Masaryk.

1868 – Bau der **Deutschen Turnhalle** (A.Prokop, ein roter, neugotischer Ziegelbau) am Komeniusplatz .

1857 – 8 Seminarium puerorum Iogesis Bruensis, heute Petronium (J.Arnold, neoromanischer Romantismus), Wawragasse 15, (Veveří).

1868 – stavba německé tělocvičny (A.Prokop; červená, novogotická cihlová stavba) na Komenského náměstí.

1857 – 8 chlapecký seminář (dnes Petronium) na ulici Veveří 15

1869 - **Eröffnung der ersten Pferdeisenbahn**. Die Linie verbindet Brunn mit Karthaus. Brunn war die dritte Stadt in der Monarchie, die eine Pferdeisenbahn besaß.

1869 – zprovoznění první koňské tramvaje v Čechách a na Moravě. Trasa spojovala centrum města s Královým Polem. Brno bylo třetím městem monarchie, které vlastilo koňku

1860 – **Regulierungsplan von Ludwid Förster** (1858 konzipierte er bereits die Wiener Ringstraße). Modern an Försters Entwurf war die Rücksicht auf das Gleichgewicht zwischen **Bebauungsdichte** und **städtischem Grün**. Die Anforderungen an den fließenden Verkehr wurden fortschrittlich gelöst.

1860 – regulační plán od Ludwiga Förstera (r. 1858 koncipoval také vídeňskou okružní třídu (Ringstraße). Na Försterově návrhu bylo moderní zohlednění rovnováhy mezi **hustotou zástavby** a **městskou zelení**. Pokrokově byly řešeny požadavky na **plynulou dopravu**.

Die **Stadtbefestigung** wurde bis **1863** abgerissen, **neue Straßen** und Bauten werden auf diesen Flächen gebaut, z.B. das **Grandhotel** auf dem Bahnring (Benešova 18-20). Es bot nicht nur Kaiser Franz Joseph, sondern auch „Thomas Mann „eine angemessene Bleibe“. Beliebter Treffpunkt bis heute. Die Stadt wächst und erreicht 73 770 Einwohner.

Roku 1863 bylo strženo **městské opevnění**, na jeho místě byly stavěny **nové ulice** s, např. **Gna nádražním okruhu** (Bahnring, dnes Benešova 18 – 20). Nabídl nejen císaři Františkovi, ale také **Thomasu Mannovi** „přiměřený odpočinek“. Dodnes je oblíbeným místem schůzek. Město roste a dosahuje počtu 73 770 obyvatel.

Christian d'Elvert

Bürgermeister 1861 - 1864, 1870 -1876 starosta

*1803, †1896, Ritter, deutschsprachiger Abgeordneter im Österreichischen Reichsrat, 1861 Brünner Ehrenbürger, 1883 Errichtung eines Denkmal, das 1945 zerstört, im Jahre 2004 wieder im Originalzustand hergestellt wurde.

Er verfasste **historische Bücher** -30 Bände „Geschichte Mähren und Schlesien“, „Geschichte Brünns“, „Schweden vor Brünn“,...

Er beginnt den neuen **Regulierungsplan** (Stadt- und Raumplan) **Brünns** zu verwirklichen. Die gesamte Architekturelite der Monarchie war an dem Projekt beteiligt. Eine von ihm initiierte Brünner **Bürgerinitiative** konnte durchsetzen, dass die **Bauflächen** in der Innenstadt um ein Drittel reduziert und mehrere Parks geschaffen wurden.
1863 – Ausbau der **Elisabethstraße (Husova)**

Entstehung der grünen Lunge der Stadt - Der Park Spielberg. Bewaldung und Begrünung des Spielbergs krönte d' Elverts Arbeit. Die Umwandlung von 17 ha der bis dahin kahlen und öden Abhänge des Spielbergs erfolgte in anmutige Anlagen. Zwecks Durchführung der Erdbewegungen mobilisierte der Bürgermeister auch das Militär. Schließlich rief er auch die Bevölkerung zur Mithilfe auf. Tausende von Bäumen, Sträuchern wurden gespendet. Später hat d'Elvert aus eigenen Mittel (2000 Gulden) den oberen Aussichts-Pavillon bauen lassen.

Gründung des **Botanisches Gartens**, des Parkes am **Getreidemarkt**, und des **Kuhberg - Parks**, etc.

1873 Gründung des **Kunstgewerbemuseums**
Der Bürgermeister verbessert das Schulwesen, baut Schulen, kümmert sich um die Gasbeleuchtung, die Kanalisation, die Straßenpflasterung, sowie um Waisenhäuser. 1863 gründet er die Irrenanstalt in den Czernowitz.

*1803, †1896, rytíř, německy mluvící poslanec Rakouské říšské rady, 1861 čestný občan Brna, 1883 mu byl postaven pomník, který byl v průběhu doby zničen a v roce 2004 obnoven.

Napsal 30 svazků **historických knih**, např. „Dějiny Moravy a Slezska“, „Dějiny Brna“, „Švédové před Brnem“ a další.

Začal s uskutečňováním nového **regulačního plánu**. Na projektu se podílela veškerá elita architektů tehdejší monarchie. Brněnské **občanské iniciativě**, podporované starostou, se podařilo prosadit, že se o třetinu sníží plocha ve středu města, určená k zástavbě, a bylo jí využito ke zřízení parků.
1863 – Výstavba **Elisabethstraße (Husova)**

Vznik největší zelené plochy ve městě - Park Špilberk. Zalesnění a zatravnění Špilberku bylo vrcholem d' Elvertovy činnosti v této oblasti. Do té doby pusté a holé 17 ha svahy se přeměnily v půvabné zelené plochy. Na opatřeních proti sesuvu půdy se podílela i armáda. Nakonec požádal starosta o pomoc i občany města, kteří darovali tisíce stromků a keřů. Sám starosta daroval na výstavbu horního vyhlídkového pavilonu částku 2 000 zlatých.

Založení **botanické zahrady**, parku na **Obilném trhu** a parku na **Kraví hoře**, atd.

1873 – Der Kaiser stuft die Technische Lehranstalt hoch in eine **k.k.Technische Hochschule (Talgasse)**. Die Lehr-Sprache ist Deutsch. Die Bemühungen zur Gründung einer Hochschule gehen zurück bis 1751. Damals sprach man von der „Mechanischen Lehrschule“.

1873 – Císař povýšil Technické učiliště na **c. k. Vysokou školu technickou (Talgasse, dnes Údolní)**. Vyučovacím jazykem byla němčina. První snahy o založení této vysoké školy se datují již od roku 1751. Tenkrát se mluvilo o technickém učilišti.

1873 – založení **Uměleckoprůmyslového muzea**
Starosta se mimo jiné snažil zlepšit školství, staví školy, sirotčince a v roce 1863 zakládá Ústav pro duševně nemocné v Černovicích. Rozšiřuje plynové osvětlení, kanalizaci, městskou dlažbu, rozvod vody.

Alfred Skene

Bürgermeister 1864 -1866 starosta

*1815, †1887, Ritter, Industrieller (Tuchfabrik), Mitglied des österreichischen Reichsrates, Abgeordneter des Mährischen Landtages, widmete sein Jahresgehalt – 7 000 Gulden - gemeinnützigen Zwecken. Er entstammte aus dem schottischen Hochadel. Nach ihm wurde die Skenegasse, heute Nádražní, benannt.

*1815, †1887, rytiř, průmyslník (majitel textilní továrny), člen Rakouské říšské rady, poslanec Moravského zemského sněmu. Daroval svůj roční plat – 7 000 zlatých – pro obecní účely. Pocházel ze skotské šlechty. Byla po něm pojmenována ulice Skenegasse, dnešní Nádražní .

Erweiterungsarbeiten in der Elisabethstraße (Husova). Diese Straße war im Regulierungsplan als **Regierungsviertel** vorgesehen. Geplant waren dort **Kultur- und Verwaltungsinstitutionen, Schulen, die Universität**. Eine **Achse** zwischen dem **Obelisken** (1818, Triumph über Napoleon, Ende der Napoleon-Kriege) und der **Roten Kirche** (H. Ferstel 1865 im Stile der norddeutschen Backsteingotik, als Komenius-Kirche, erstes evangelische Gotteshaus in diesem Teil Europas) war konzipiert. Die **Architekten - Elite der Donaumonarchie** beteiligte sich: F. Fellner, H. Hellmer, E. v. d. Nüll, A. S. v. Siccardsburg, G. Wanderley, H. Ferstel, T. Hansen. Für die Pflasterung der Straße setzt der Bürgermeister arbeitslose Weber ein.

Pokračoval ve výstavbě ulice Elisabethstraße (Husova). Tato ulice měla sloužit v regulačním plánu jako **vládní čtvrt**. Plánovaly se zde **kulturní a správní instituce, školy, univerzita**. Byla koncipována **osa** mezi **Obelisken** (1818, vítězství nad Napoleonem, konec napoleonských válek) a **Červeným kostelem** (H. Ferstel 1865, jako kostel J.A. Komenského-první evangelický kostel). Na stavbě budov na Husově ulici se podílela **elita architektů** v tehdejší **monarchii**: F. Fellner, H. Hellmer, E. v. d. Nüll, A. S. v. Siccardsburg, G. Wanderley, H. Ferstel, T. Hansen. K vydláždění ulice najímá starosta nezaměstnané tkalce.

Park auf der Glacis. Schaffung eines Parks auf dem ehemaligen **Festungsgürtel**. Dieser Park gilt als das **erste bedeutende Beispiel der Ringstraßen - Parks in Böhmen und Mähren**. Ab den sechziger Jahren entstanden hier **Linden - Alleen, Blumenbeete, Kaffeehäuser, Konzert- und Wetterpavillons, Denkmäler, etc.**

Park na Kolišti. Založení parku na místě bývalého **opevnění**. Tento park byl **prvním významným příkladem pro zakládání parků na okružních třídách v Čechách a na Moravě**. Od 60. let zde vznikají **lipové aleje, květinové záhony, kavárny, koncertní pavilony, pomníky, atd.**

Skene begann eine Reform der **Armenverwaltung**. Sie betraf **Armenhäuser** für Frauen und Männer, **Waisenhäuser** für Buben und Mädchen.

Skene začal s reformou, zabývající se **postavením chudiny**. Ta se týkala **chudobinců** pro ženy a muže a **sirotčinců** pro chlapce a dívky.

Entsprechend der Bevölkerungsentwicklung und den Gesetzen ließ Skene neue **Schulen** bauen und führte die **Leibeserziehung** (Turnen) in den Schulunterricht ein.

V souvislosti s rozvojem občanské společnosti nechal Skene stavět nové **školy** a do školního vyučování zavedl **tělesnou výchovu**.

Dr. Karl Giskra

Bürgermeister 1866 - 1867 starosta

*1820, †1879, Professor der Staatswissenschaft an der Wiener Universität, Ritter. Während der Revolution von 1848 war er ein Aufständischer. Nach 1867 wurde er Minister des Inneren und Präsident des Wiener Reichsrates. Nach ihm wurde die Giskra-Strasse, heute Kounicova, benannt.

*1820, †1879, profesor státních věd na univerzitě ve Vídni, rytíř. Během revoluce 1848 byl mezi revolucionáři. Po roce 1867 se stal ministrem vnitra a prezidentem Rakouské říšské rady ve Vídni. Po něm byla pojmenována Giskrova, dnes Kounicova ulice.

12. Juli 1866 marschierten preußische Regimenter in Brünn ein. Deutsche und Tschechen litten gleichermaßen unter der Einquartierung von **50 000 Soldaten**. Der Bürgermeister übergab symbolisch den Schlüssel der Stadt dem kommandierenden preußischen General und konnte so die **Schonung der Stadt erreichen**.

12. července 1866 vpochoďovalo pruské vojsko do Brna. České a německé obyvatelstvo trpělo stejnou měrou při ubytování **50 000 vojáků**. Starosta symbolicky předal klíč od města velcímu pruskému generálu a tím **ušetřil město rabování**.

Choleraeuche - bereits am 18.7.1866 wurde die Cholera durch das preußische Heer nach Brünn eingeschleppt. Über **2 000 Menschen** erkrankten, die Hälfte davon verstarb.

Cholera - již 18.7.1866 přineslo vojsko cholera do města. Nakazilo se **2 000 lidí**, z těch polovina zemřelo.

1865 - 1868 Modernisierung und Erweiterung des Krankenhauses St. Anna in der Bäckergasse (Pekařská) durch Theophil Hansen, in Neorenaissance-Stil.

1865 - 1868 modernizace dostavba nemocnice U sv. Anny na Pekařské, Theophilem Hansenem, v neorenesančním stylu.

1867 Regelung der Sprachenfrage durch die Staatsgrundgesetze, nach welchen auch den Tschechen weiterführende Schulen zustanden.

1867 Eröffnung des ersten tschechischen Gymnasiums in Brünn, Alleegasse 14, heute Kap. Jaroše 14.

1867 Řízení jazykové otázky státním zákonem, díky němuž česky mluvícímu obyvatelstvu přináležely další školy.

1867 otevření prvního českého gymnasia v Brně, Alleegasse 14, dnes Kap. Jaroše 14.

Ungeachtet schwieriger politischer Rahmenbedingungen (Preußische Truppen) sorgte sich Giskra um **die Armenfürsorge**, um **die Waisenfürsorge**, um die öffentliche **Beleuchtung**, den **Straßenbau**. Bei der **Wasserversorgung** kümmerte er sich um die techn. Verbesserung der bestehenden Versorgungssysteme.

I při tíživých politických podmínkách se starosta Giskra staral o řešení problémů chudiny a sirotků, zlepšoval veřejné osvětlení a výstavbu ulic. Vodovodní systém technicky vylepšoval.

Dr. Karl van der Strass

Bürgermeister 1876 -1880 starosta

*1817, †1880, Mitglied des österreichischen Reichsrates (Parlament der Donaumonarchie), Mitglied des Mährischen Landtages, Ritter. Nach ihm wurde die Van der Strass-Gasse, heute Kudelova benannt.

*1817, †1880, člen Rakouské říšské rady (parlament Podunajské monarchie), člen Moravského zemského sněmu, rytíř. Podle něj byla pojmenována Van der Strass-Gasse, dnes Kudelova.

Dampfstraßenbahn

Die seit 1869 verkehrende Pferdeisenbahn von Brünn nach Karthaus wurde angesichts finanzieller Probleme 1876 eingestellt. Ab 1879 gab es erste Planungen eine Dampfstraßenbahn zu bauen. **1884 erfolgte die Eröffnungsfahrt der Dampfstraßenbahn** (Namen u.a. „Karoline, Grete“), geliefert von der Firma Kraus & Co. in München. Die Dampfstraßenbahn war als reguläres Verkehrsmittel bis 1900 im Einsatz.

Parní tramvaje

- z finančních důvodů byl zastaven roku 1876 provoz koňky do Králova Pole (sloužila od roku 1869). 1879 se datuje plánování stavby první linky parní tramvaje. **1884 otevření linky první parní tramvaje** (se jmény Karolína, Gréta,...). Tramvaje dodávala firma Kraus & Co. z Mnichova. Parní tramvaj v dopravě sloužila jako regulérní dopravní prostředek ve městě do roku 1900.

1870 waren in Brünn schon **3 Pferde** –Straßenbahn-Linien im Betrieb

1870 v Brně byly v provozu již **3 koňky**

1877 Errichtung eines Knaben –Waisenhaus in der Falkensteingasse, heute Gorkého 14 (als private Stiftung)

1877 zřízení chlapeckého sirotčince na Falkensteinerově, dnes Gorkého 14 (soukromá nadace)

Der Schulunterricht wird durch den **Bau neuer Schulen**, Schaffung von **mehr Klassen** und dem Einsatz von **zusätzlichen Lehrkräften** verbessert

Školní vyučování je zlepšeno stavbou **nových škol**, **výšením počtu tříd** a **navýšením učitelského sboru**.

Er setzt die Arbeit seiner Vorgänger fort. Dabei kümmert er sich besonders um die **Stadtregulierung** sowie das **Gesundheitswesen**

Starosta pokračuje v **započaté práci svého předchůdce**. Zvláště se **intenzivně věnuje zvelebování města** a **dražovníctví**.

Gustav Winterholler

Bürgermeister 1880 - 1894 starosta

*1833, †1894, deutschsprachiger Ehrenbürger der Stadt, Mitglied des österreichischen Reichsrates. Nach ihm wurde der Winterhollerplatz, heute náměstí 28. října benannt. Für ihn wurde ein Denkmal errichtet, das 1945 abgerissen wurde.

*1833, †1894, německy mluvící čestný občan města, člen rakouské říšské rady. Bylo po něm pojmenováno Winterhollerovo náměstí, dnes náměstí 28. října. Byl mu postaven pomník, stržený v roce 1945.

Gründer von Kindergärten - nach dem Brünner Vorbild wurden Kindergärten in der Donaumonarchie eingerichtet.

1881 - Gründung und Leitung der Orgelschule der Stadt durch Leoš Janáček (Opern – Jenůfa, Káťa Kabanová, Das schlaue Fuchslein, etc.), die er bis 1919 innehatte (Giskragasse, heute Kounicova).

Zakladatel dětských školek - podle brněnského vzoru byly stavěny školky v celé Podunajské monarchii.

1881 - založení a vedení Městské varhanické školy L. Janáčkem (opery - Jenůfa, Káťa Kabanova, Liška Bystrouška aj.), kterou řídil do roku 1911.

1882 - Eröffnung des Stadttheaters, heute Mahen-Theater (Architekten Helmer und Fellner aus Wien). Erstes Theater in Mitteleuropa mit elektrischem Licht auf Basis der Planungen des Büros Edison. Edison kam später persönlich nach Brunn, um sich die Installation anzuschauen. Für die Stromversorgung des Stadttheaters musste ein kleines E-Werk gebaut werden.

1882 - otevření městského, dnes Mahanova divadla (architekti Helmer a Fellner z Vídně). První divadlo ve střední Evropě s elektrickým osvětlením na bázi plánů z Edisonovy dílny. Edison přijel později oborně do Brna, aby si instalaci prohlédl. K zajištění elektrického proudu pro divadlo musela být zřízena malá elektrárna.

1882 Kauf und Gestaltung des eine Fläche von rd.34 ha umfassenden Parkes Kaiserwald (Wilson-Wald heute).

1882 zakoupení pozemku a zřízení lesoparku Císařský les o výměře 34 ha (dnes Wilsonův les).

1882 Bau des Kunstgewerbemuseums im Stile der florentinischen Renaissance in der Elisabethstraße. Architekt: J. G. Schön.

1882 stavba Uměleckoprůmyslového muzea ve stylu florentinské renesance na Elisabethstraße (Husově). Architekt J. G. Schön.

1883 Zentralfriedhof an der Wienergasse angelegt.

1883 založen Ústředního hřbitova na Videňské ulici.

1886 wurde die Staats-Handelsakademie (Elisabethstraße, heute Husova) gebaut.

1885 - Gründung der ersten k. k. tschechischen Staats-Gewerbeschule für Buben in Böhmen und Mähren in der Lichtenauergasse (Sokolská).

Die deutsche k. k. Staats-Gewerbeschule auf dem Winterhollerplatz war eine der besten in der Donaumonarchie. Die Schüler Wanderleys und Prastorfers waren die Gründer des Wiener Jugendstils (Sezession). Hier traf sich auch 1889 A. Loos mit J. Hoffmann.

1886 - Státní obchodní akademie (Elisabthstraße, dnes Husova).

1885 založení první c. k. České státní průmyslové školy pro chlapce v Čechách a na Moravě v Lichtenauerově ulici (Sokolská).

Německá c. k. Státní průmyslová škola na Winterhollerově náměstí (nám. 28. října) byla jednou z nejlepších v Podunajské monarchii. Žáci Wanderleyho a Prastorfera se stali zakladateli vídeňské secese. V roce 1889 se zde také setkal A. Loos s J. Hoffmannem.

Dr. August Wieser

Bürgermeister 1894 - 1916 starosta

*1847, †1916, Rechtsanwalt, deutschsprachiger, Ehrenbürger der Stadt. Wiesergasse, heute Helceletova.

*1847, †1916, advokát, německy mluvící čestný občan města, ulice Wiesergasse, dnešní Helceletova.

1913 Brúsaauer Trinkwasserleitung nach 17 Jahren fertig, 59 km lang. Eine **technische Meisterleistung** in der Donaumonarchie. Heute techn. Denkmal, noch immer in Betrieb. Dadurch konnte sich die wachsende Industriestadt weiter entwickeln.

1913 Březovský vodovod dokončen po 17 letech, 59 km dlouhý. **Technické mistrovské dílo** v tehdejší monarchii, které je stále v provozu. Díky tomu se město mohlo průmyslově rozvíjet.

1896 -1916 Umbau der Stadtmitte .Neue Baugesetze zwecks breiterer Straßen sowie zwecks Verbesserung der hygienischen Verhältnisse. Steuerfreiheit für 18 Jahre als Anreiz für die Modernisierung. Großen Einfluss hatte der berühmte europäische Stadtplaner Camillo Sitte . Die seinerzeitigen Bauten **prägen bis heute das Stadtbild des Zentrums von Brünn**

1896 -1916 Přestavba středu města. Nové stavební zákony umožňující stavbu širších ulic, zlepšení hygienických podmínek. Motivací pro modernizaci bylo daňové osvobození po dobu 18 let. Na výstavbu města měl velký vliv slavný evropský projektant Camillo Sitte. **Tehdejší stavby utvářejí dodnes vzhled středu města Brna.**

19.9.1899 K. k. Franz Josephs Tschechische technische Hochschule in Brünn (die schon bestehende Technische Hochschule bekam den Namen „ Deutsche Technische Hochschule“)

19. 9. 1899 Česká technická vysoká škola Františka Josefa v Brně (stávající technická vysoká škola dostala název „ Německá technická vysoká škola“).

Zahl der Kindergärten 1894 : 17, 1912: **44** Zahl der Volksschulen 1894: 24, 1912: **47** Zahl der Bürgerschulen 1894: 6, 1912: **13. 1901**

Počet mateřských školek v roce 1894 : 17 a v roce 1912: **44** . Počet obecných škol v roce 1894: 24 a v roce 1912: **47**. Počet měšťanských škol v roce 1894: 6 a v roce 1912: **13. 1901**

Stephanie – Mädchen - Bürgerschule (Kirchengasse, heute Rašínova). Es handelte sich um **die erste Mädchenschule** in Mähren. Sie wurde mit Unterstützung des 1907 K. k. II .Höhere Tschechische Realschule in der Kröna. Sie existiert (umgebaut) bis heute.

Dívčí měšťanská škola Stephanie (Kirchengasse, dnes Rašínova), byla to **první dívčí škola** na Moravě. Byla postavena s podporou státu.1907 c. k. II. Vyšší česká reálka na Křenově. Stojí dosud, je přestavěná.

Gründung der städtischen Arbeitsvermittlung und des Kinderschulamtes ,des Mädchenblindenheims 1908, der allgemeinen Blindenanstalt in den Schwarzen Feldern 1912, individuelle Armenversorgung. Gründung des Waisenhauses im Schreibwald 1900.

Zřízení městského úřadu práce a úřadu školství. Dívčí slepecký ústav (1908), Slepecký ústav v Černých Polích (1912), individuální péče o chudé, sirotčinec v Pisárkách (1900).

Einführung der elektrischen Straßenbahn am 21.6.1900. Eingeführt wurde die **elektrische Straßenbeleuchtung**. 1896 wurde ein **Gaswerk**, 1897 ein **E-Werk** gebaut. Die 1905 errichtete **Müllverbrennungsanstalt** war die erste in der

21. 6. 1900 tramvaje na elektrický pohon nahradily tramvaje na páru. Bylo zavedeno **elektrické pouliční osvětlení**. Vybudování **plynárny** (1896) a **elektrárny** (1897). Spalovna odpadu z roku 1905 byla **první v tehdejší monarchii**.

Brünn war eine blühende Stadt, der „**österreichische Manchester**“. 1905 erfolgte der **Mährische Ausgleich** zwischen den Mähren „tschechischer und deutscher Zunge“. Erstmals in der Weltgeschichte wurde ein solches politisches Modell entwickelt und in der Praxis umgesetzt.

Brno bylo na přelomu století kvetoucí město, tzv. „ **rakouský Manchester**“. V roce 1905 došlo k **Moravskému vyrovnání** mezi Moravany „českého a německého jazyka“. Poprvé ve světových dějinách byl vytvořen takový politický model a v praxi ihned vyzkoušen.

Prof. Dr. Ferdinand Schnitzler

Bürgermeister 1916 - 1918 starosta

*1857, †1933, deutschsprachiger Brünnner Hochschullehrer, lehrte Sozialversicherung, war ab 1915 Präsident der Mährisch-schlesischen Versicherungsanstalt (Arbeiter der Unfallversicherung).

1857, †1933, německy mluvící vysokoškolský učitel, vyučoval sociální pojišťovnictví, od roku 1915 byl prezidentem Moravsko-slezské pojišťovny (dělnická úrazová pojišťovna).

Der erste Weltkrieg. „Denk an die Heimat und kehre wieder“. Brünn hatte **4 798 gefallene Stadtbürger**.

„Wehrmann“ - wer in die Holzfigur auf dem Großen Platz einen Nagel einschlug und zahlte eine Spende, wurde in ein Ehrenbuch eingetragen. Durch die Nägel wurde der Wehrmann eisern.

Die Zeit in Brünn 1916 - 1918 war durch das schwere Leben im ersten Weltkrieg gekennzeichnet.

První světová válka. „Mysli na domov a vrať se“. Ve válce padlo **4798 Brňanů**.

„Obránce“ - kdo zatloukl na Velkém náměstí (nám. Svobody) hřebík do dřevěné figury a zaplatil příspěvek, byl zapsán do knihy cti. Díky hřebíkům se stal obránce železným.

Období Brna 1916 - 1918 bylo poznamenáno první světovou válkou.

Die Stadt übergab mehr als **20 öffentliche Gebäude und Schulen für militärische Zwecke**. Sie wurden als Ersatzkasernen und Krankenhäuser genutzt. Der Schulbetrieb musste teilweise auf die Nachmittagsstunden verschoben werden. Er erfolgte oft in ungeeigneten Ersatzräumen.

Více jak 20 veřejných budov a škol předalo město vojenským účelům. Užívaly se jako náhradní kasárny a nemocnice. Školní vyučování muselo být částečně přeloženo na odpoledne. Vyučovalo se často v nevhodných prostorech.

Als die Kaserne diente die Armenanstalt auf die Giskragasse, als das Krankenhaus in die Pfarrkirche neben dem Militärkrankenhaus, Techn. Hochschule (tschechische) mit Baracken, Baracken auf der Ende der Giskragasse, Augartenpavillon - Restaurant, Krankenhaus und Kloster bei der Barmherzigen Brüder (Wienergasse), Hauptbahnhof, Blindenanstalt, die Deutsche Technische Hochschule. Deutsches Kulturvereinshaus wurde als Kleidersammelstelle benutzt.

Jako kasárna například sloužil chudobinec na Giskragasse (Kounicova), jako nemocnice farní kostel u vojenské nemocnice v Zábřdovicích, Vysoká škola technická (česká) s lazaretními baráky, lazaretní baráky na konci Giskragasse (Kounicovy), pavilon - restaurace v Lužánkách, nemocnice a klášter U milosrdných bratří na Vídeňské, Hlavní nádraží, slepecký ústav, Německá vysoká škola technická. Sběrna šatstva byla umístěna do výstavního pavilonu německého výstavního spolku.

Bekanntmachung
Betreff: Kartoffelversorgung.
Nach der Reichskanzlerbekanntmachung vom 1. Dezember 1918 wurde der Beherrschung des R. Staatsministeriums des Innern vom 2. Februar 1917 ist bestimmt:
1. Der Tageskopfsatz an Kartoffeln beträgt 1/2 Pfund.

Während des Krieges verschlechterte sich die Versorgungslage. Nesselstoff wurde Ersatzmaterial für Uniformen. Die Unterwäsche bestand aus Papierzellstoff. Schuhe wurden mit Papier besohlt, Lebensmittelkarten wurden eingeführt. Die Anzahl der **Invaliden, Witwen, Waisen** stieg unaufhörlich, damit auch die sozialen Probleme der Stadt.

Během války se zhoršilo zásobování. Z kopyř se vyráběly náhradní látky uniforem, spodní prádlo z celulózy. Boty se podrážely papírem, byl zaveden přiděl jídla na listky. Nezměrně vzrostl počet **invalidů, vdov a sirotků**. Tím vzrostly i sociální problémy města.

Der Bürgermeister Schnitzler musste 1918 zurücktreten und übergab das Amt an den als Kommissar eingesetzten Amtsverweser Prof. Petr Kernldmayer von Ehrenfeld. Mit Schnitzler endete die Ära der deutschen Bürgermeister und auch die Monarchie.

Starosta Schnitzler musel v roce 1918 abdikovat a předat úřad vládnímu komisaři města. Se Schnitzlerem skončilo nejen období německých starostů, ale i monarchie.

Zurückblickend war diese Zeit der Industrialisierung und Wirkung der deutschen Bürgermeister für die Entwicklung und Gestaltung der Stadt Brünn sehr erfolgreich und interessant.

Podíváme-li se na toto období industrializace a činnosti německých starostů, vidíme úspěšnou a zajímavou éru rozvoje a utváření města Brna.